

ҚАРАҚАЛПАҚ РОМАН-ЭССЕЛЕРИНДЕ ЖАНРЛЫҚ ДИФФУЗИЯ КӨРИНИСЛЕРІ**(Т.Қайыпбергенновтың «Қарақалпақнама» роман-эссесі мысалында)****Матимов Кошкарбай Генжебаевич** – филология илимлері бойынша философия докторы, доцентmatimovkoshkarbay811422@gmail.com*Әжанияз атындағы Нөкіс мәмлекеттік педагогикалық институты***ЖАНРОВАЯ ДИФФУЗИЯ В КАРАКАЛПАКСКИХ РОМАНАХ-ЭССЕ****(На примере романа-эссе Т.Каипбергеннова «Қарақалпақнама»)****Матимов Кошкарбай Генжебаевич** – доктор философии по филологическим наукам, доцент*Нукусский государственный педагогический институт имени Ажанияза***SCENES OF GENRE DIFFUSION IN KARAKALPAK NOVEL-ESSAYS****(T.Qayıpbergenov's novel-essay «Qaraqalpaqnama»)****Matimov Koshkarbay Genjebaevich** – Doctor of Philosophy in Philological Sciences, Associate Professor*Nukus State Pedagogical Institute named after Ajiniyaz*

Таянч сұзлар: роман-эссе жанри, эссеизм, нома жанри, муаллифлик позицияси, эссе, мемуар, публицистика ва фалсафий проза.

Резюме. Мақолада қарақалпақ адабиетідағы роман-эссе жанрининг бадий-эстетик хусусиятлари ва унда жанр диффузиясининг кўринишлари Т.Қайыпбергенновнинг «Қарақалпақнома» роман-эссесі мисолида ўрганилади. Тадқиқотнинг асосий мақсади – роман-эссе жанрида роман, эссе, публицистика, мемуар, тарихий баён ва фольклор аңғаналари элементларининг ўзаро синтезлашув механизмларини аниқлаш ва уларнинг асарнинг жанр табиатига таъсирини очиқ беришдан иборат. Тадқиқот натижасида асарнинг аңғанавий роман доирасидан чиқиб, кўп қатламлі жанр структурасини шакллантирганлиги ва бу ҳодисанинг ҳозирги қарақалпақ романчилигининг бадий изланишларини белгилловчи адабий йўналишлардан бири эканлиги кўрсатилади.

Ключевые слова: жанр романа-эссе, эссеизм, жанр «нама», авторская позиция, эссе, мемуары, публицистика и философская проза.

Резюме. В статье исследуются художественно-эстетические особенности жанра романа-эссе в каракалпакской литературе и проявления жанровой диффузии в нем на примере романа-эссе Т.Каипбергеннова «Қарақалпақнама». Основная цель исследования – выявить механизмы синтеза элементов романа, эссе, публицистики, мемуаров, исторического повествования и фольклорной традиции в жанре роман-эссе и раскрыть их влияние на жанровую природу произведения. В результате исследования показано, что произведение вышло за рамки традиционного романа и сформировало многослойную жанровую структуру, являющуюся одним из литературных направлений, определяющих художественные искания современного каракалпакского романа.

Key words: novel-essay genre, essayism, «nama» genre, author's position, essay, memoir, journalism and philosophical prose.

Summary. The article examines the artistic and aesthetic features of the novel-essay genre in Karakalpak literature and the manifestations of genre diffusion within it using the example of T. Qayıpbergenov's novel-essay «Qaraqalpoqnama». The main goal of the research is to identify the mechanisms of mutual synthesis of elements of the novel, essay, journalism, memoir, historical narrative, and folklore tradition in the novel-essay genre and to reveal their influence on the genre nature of the work. As a result of the research, it is shown that the work has emerged from the framework of the traditional novel and formed a multi-layered dual genre structure, and this phenomenon is one of the literary trends defining the artistic explorations of modern Karakalpak novel writing.

Кирисиў. XX әсирдиң екинши ярымы хәм XXI әсир басларында дүнья әдебиятында дәстүрий жанрлық формалардың трансформацияға ушыраўы хәм синтезлесиў процесі күшейди. Бул бағдарда роман эссе жанры менен бирлесиўинен пайда болған роман-эссе жанры айрықша орын тутады. Роман-эссе жанры – көркем ойлаў менен публицистикалық, философиялық, мемуарлық – турмыслық тәжірийбелер хәм әдебий-критикалық көзқарасларды жәмлестирген синтетикалық жанр. Бул қоспа жанрдың тийкарғы сыпатламасы – дәстүрий көркем прозаның шеңберинен шығып, интеллектуаллық, философиялық хәм авторлық субъективликке тийкарланыўында көринеди. Дәстүрий романда автор көпшилик жағдайда ўақыяны сырттан бақлап турыўшы болып көринсе, роман-эсседе автор шығарманың бас қахарманына айланады. Оның жеке пикири, көзқараслары, ишки сезимлери менен рефлексиясы сюжетти басқарып турады. Автор образы барлық қахарманлардан жоқары турады.

Әдебиятлар анализи хәм метод. Бул қоспа жанрдың тәбиятын түсиниўде дүнья жүзлик хәм миллий әдебияттаныў илими алымларының теориялық көзқараслары үлкен әҳмийетке ийе. Белгили алым Михаил Бахтин романның басқа жанрлардан айырмашылығы оның бәрқулла, хәрекетте, раўажланыўда екенлиги менен түсиндиреди. М.Бахтин теориясына муўапық, роман өзине басқа жанрлық формаларды (күнделиклер, хатлар, эссе хәм т.б) өзине жутып жиберип, трансформациялаў имканиятына ийе [1:447]. Соның менен бирге рус алымы М.Н.Эпштейн: – «Хәр қыйлы жанрлардың романласыў процесі XVIII әсирдиң орталарынан баслап кең өріс алды. Бирақ, соған параллель түрде, роман кризиси ҳаққында сөз болған XX әсирде романның эссеизация процесі жүз берди» [5:364] – деп көрсетеди.

Роман-эссе жанрының қәлиплесиўи тарийхын изертлеў ең дәслеп оның ишки компонентлерининг тәбиятын түсиниўди талап етеди. Дүнья әдебиятында

М.Монтеньнен басланған эссеизм дәстүрі ХХ әсирге келип роман жанрына сиңисе баслады. М.Бахтин роман жанрының басқа қатып қалған жанрлық формалардан айырмашылығы оның «жанрлық кәлиплесіуі еле тамамланбағанлығы» хәм «пластикалық кәсийети» менен түсиндірген еди. Солай етип роман жанры өзіне дидактикалық, философиялық хәм публицистикалық жанрларды өзиниң структурасына интеграциялау хәм оларды трансформациялау потенциалына ийе болды. Роман-эссе усы интеграцияның тийкаргы нәтийжеси болып табылады. Бул қоспа жанрдың кәлиплесіуінде еки тийкаргы фактор айрықша орын тутады. Бириншиден, субъектив авторлық позицияның күшейіуі менен белгиленеди. Демек, дәстүрий романларда жазыушы позициясы образлар тасасында сәуленесе, роман-эсседе авторлық позиция, яғнай «мен» концепциясына үстинлик бериледи. Шығармадағы ўақыялар емес, ал, сол ўақыяларға жазыушының қарым-қатнасы, оның интеллектуаллық рефлексиясы биринши орынға шығады. Екиншиден, бул жанрдағы шығармаларда ўақыялар басынан аяғына шекем бир сюжетли бағдарда баянланбайды. Онда жазыушының кеширмелери, еске түсириўлери, еркин ойлары хәм турмыслық тәжірийбелери, философиялық көзқарасларынан куралады. Демек, оқыушы ўақыяның раўажланыўын емес, жазыушының ишки сезимлер дүньясындағы ой-пикир ағымын гүзеткендей болады.

Талқылау. Роман-эссе поэтикасында авторлық субъективлик концепциясы жанрдың идеялық-композициялық тийкарын белгилеуши ең баслы теориялық категория болып табылады. Эпикалық романларда жазыушы көбинесе ўақыяларды сырттан бақлаушы ямаса қахарманлардың артына жасырыныўшы фигура сыпатында көринсе, роман-эсседе авторлық позиция тексттиң орайына шығады. Бул концепцияға муўапық, көркем шынлық объектив ўақыялардың дизбеги арқалы емес, ал тиккелей автордың дүньяға көзқарасы, оның ишки рефлексиясы, сезимлери хәм интеллектуаллық изленислериниң көзқарасы арқалы сәуленеди. Автор көркем образ жаратыўдан узақласып, өзиниң концепцияларын сәулендириўши философ, публицист хәм изертлеуши хызметин атқарады. Роман-эсседе сюжет хронологиялық ўақыяларға емес, ал жазыушы ой-пикириниң раўажланыў логикасына, ой-қиял байланысларына бағындырылады. Авторлық субъективлик көркем текстке илимий таллаўларды, тарийхый хўжетлерди, еске түсириўлерди хәм философиялық көзқарасларды еркин алып кириўге имкан береді. Нәтийжеде, шығармадағы барлық элементлер бир мақсетке – автордың дүнья, адам хәм жәмийет ҳақындағы жеке интеллектуаллық концепциясын тийкарлауға хызмет етеди. Жазыушы оқыушыға таяр ҳақықатлықты усынбайды, ол өз шығармасында оқыушы менен теңдей дәрежеде отырып сырласыў, ашық сәубетлесіу майданына айландырады. Жазыушы өзиниң де гүманларын, ишки изленислерин жасырмайды, оқыушыны өзи менен бирге ойланыўға, излениўге мәжбүр етеди. Соның ушын да, роман-эссе де автор өзін жоқары қоятуғын үйретиўши емес, ал дүньяның жумбақларын шешиўге умтылған излениўши хәм тең ҳуқықлы сәубетлес сыпатында тән алынады.

Дүнья әдебиятында жанрлық формалар синтезиниң шексиз раўажланыўы, көркем формалардың трансформацияға ушырауы қарақалпақ әдебиятына да белгили дәрежеде тәсир жасап атыр. Бул бағдарда дәстүрий сюжетлик хәм композициялық кәлиплерди бузып, оқыушыға көркем шынлық пенен бирге философиялық-публицистикалық мазмунды жәмлеген роман-эссе жанры бүгинги әдебиятымызда төбе көрсетип киятыр. Қарақалпақ прозасында бул жанрлық модификацияның кәлиплесіуі хәм өз алдына концептуаллық бағдар сыпатында раўажланыўы тиккелей белгили жазыушы Т.Қайыпбергеновтың көркемлик изленислери менен тығыз байланыслы.

Роман-эссе тек ғана еки жанрлық форманың механикалық биригиуі емес, ал турмысты танып-билиўдин, көркем ойлаудың жаңа сапалық басқышы болып табылады. Онда романға тән кең масштабта көлемлилик, эпикалық қамтып алыў мүмкиншиликлери менен эсеге тән еркин пикирлеу, авторлық ишки еркинлик хәм жеке субъективлик концепциясы өзара синтезлеседи.

Нәтийжелер. Белгили жазыушы Т.Қайыпбергенов ХХ әсирдин соңғы шерегинде, өзиниң дәретиўшилик жолында жаңа бағдар жаратты. Бул бағдар жазыушының реалистлик-дидактикалық, әпсанаўый-мифологиялық хәм Шығыс философиялық мазмунды жәмлеген заманағой роман-эсселери болып табылады. Көп жыллық эпикалық тәжірийбеге ийе жазыушы дәстүрий сюжетли роман шеңберинен шығып, халқының өтмиши, бүгинги хәм келешек тәғдири, миллий менталитети, халықлық философиясы хәм руўхый дүньясын еркин баянлау ушын роман-эссе жанрын таңлады. Оның қәлемине тийисли «Қарақалпақнама», «Қәлбимнің қамусы», «Қарақалпақпан, тәўекелшимен», «О дүньядағы атама хатлар» сыяқлы шығармалары қарақалпақ әдебиятында бул жанрдың классикалық үлгилери болып табылады. Жазыушының бул роман-эсселеринде биринши гезекте авторлық субъективлик концепциясы үстемлик етеди. Дүньялық хәм миллий ойшыллардың пикирлерин көркем текстке сиңдириў арқалы өзиниң философиялық концепциясын беккемледи. Тарийхый ҳақықатты ямаса бүгинги күннің машқаласын әпсана-рәўиятлар мазмунына жүйи билинбестей етип орынлы түрде сиңирип жибереді. Бунда әпсана-рәўиятлар шығарманы көркемлик безеу емес, ал терең философиялық идеяны ашып бериўши поэтикалық усыл хызметин атқарады.

Т.Қайыпбергеновтың «Қарақалпақнама» деп аталған шығармасы әдебиятымыз тарийхында жанрлық тәбияты, композициялық қурылысы, көркем-философиялық мазмуны жағынан айрықша орын тутаты. Шығармада халқымыздың өтмиши, руўхый дүньясы, жәмийетлик турмыс, жазыушының жеке көзқараслары хәм инсан тәғдири бир-бири менен тығыз байланыста сәуленеди. Сол себепли жазыушының бул шығармасын белгили бир дәстүрий жанр шеңберинде белгилеу қыйын. Шығарма өзіне бир неше әдебий жанрлардың элементлерин бирлестире отырып, мазмуны хәм формасы жағынан көп қатламлы көркем структураға ийе синтезлескен дәретпе болып табылады.

Жазыушы Т.Қайыпбергеновтың «Қарақалпақнама» шығармасының жанрлық өзгешелиги, бириншиден

Шығыс әдебиятының әсирлер дауамында қәлиплескен көркемлік дәстүрлерине бойсындырылғаны сезиледи. Екиншиден, шығармада Батыс әдебиятына тән заманағой роман (роман-эссе), эссе, мемуар, публицистика хәм философиялық проза белгилери де анық көзге тасланады. Жазыўшы Шығыс хәм Батыс әдебий-эстетикалық тәжирийбелерин механикалық түрде бириктириўди нийет етпейди. Ол бул дәстүрлерди қарақалпақ халқының миллий өтмиши, көркем ойлау руўхыаты менен байланыстырып жаңа жанрлық форма дөретеди.

Шығарма атамасындағы «нама» компоненти оның жанрлық хәм мәнилик бағдарын анықлаўда әхмийетли орын тутады. Нама – түсиниги кеўил айнасы, руўхый халатты сәўлелендириў сыяқлы терең философиялық мәнилерди өзине жәмлейди. «Нама – (парсыша – хат) өзбек хәм парсы классик әдебиятында әдебий жанр түри болып, реал яки қыялый көркем тоқыма, тийкарынан поэзиялық хат формасында жазылған көркем шығарма» [4:279]. Шығыс әдебияты тарийхында «нама» жанрында дөретилген шығармалар үлкен орын ийелейди. Хорезмийдин «Мухаббатнама»сы, Әбилқасым Фердаўсийдин «Шахнама»сы, Захириддин Мухаммед Бабурдың «Бабурнама»сы, Кейқаўыстың «Қабуснама»сы хәм баска да классикалық шығармалар бул жанрдың мазмун хәм формалық мүмкиншиликлериниң кең екенлигин дәлиллейди. Бул шығармалардың хәр бири өз алдына өзгеше жанрлық тәбиятқа ийе болса да, олардың барлығын инсан, заман хәм жәмийет ҳаққындағы кең көлемли көркем-философиялық баянлау принципи бирлестиреди. Мәселен, Әбилқасым Фердаўсийдин «Шахнама» шығармасында халықлық мифология хәм тарийхый өтмиш үлкен эпикалық көлемде сәўлеленеди. Шығармада патшалар, батырлар, мәмлекетлер хәм урыслар тәғдири баянланғаны менен оның тийкаргы идеялық мазмуны халықтың тарийхый шежиреси, Ана Ытан, жақсылық пенен жаманлық арасындағы гүрес курайды. Демек, «Шахнама» бир халықтың тарийхын көркем сөз арқалы мәңгилестириўдин классикалық үлгиси болып табылады. Усы тәрептен, «Қарақалпақнама» менен «Шахнама» шығармалары арасында белгили дәрежеде идеялық-типологиялық жақынлық сезиледи.

Захириддин Мухаммед Бабурдың «Бабурнама»сы мемуарлық, тарийхый-географиялық хәм көркем образлылығы менен сыпатланатуғын синкретикалық шығарма болып табылады. Онда автор өз өмиринде жүз берген ўақыяларды баянлайды, заманласлары ҳаққында пикир билдиреди. Қалалар, еллер, халықлар хәм тәбият хәдийселерин сүүретлейди. Бирақ, «Бабурнама» шығармасының әхмийети, оның тарийхый-хронологиялық мағлыўматларға ийелинде емес, ал автордың жеке инсаный позициясының, сезим, туйғы хәм көзқарасларының берилиўинде көринеди. Усы сыпатлы белгилер Т.Қайыпбергеновтың «Қарақалпақнама» шығармасына да тән. Т.Қайыпбергенов тарийхый хәм жәмийетлик мәселелерди сырттан бақлаўшы сыпатында емес, сол халықтың бир ўәкили, оның куўанышы менен қайғысын жүрегинен өткерген дөретиўши инсан сыпатында баянланады.

Кейқаўыстың «Қабуснама» шығармасы дидактикалық-философиялық мазмунға ийе болып, онда әдеп-

икрамлылық, мийнет, билим, дослық, шаңарақ, мәмлекетти басқарыў хәм инсанның жәмийеттеги орны ҳаққында ой-пикирлери, көзқараслары баян етиледди. Автордың перзентине қарата айтылған нәсиятлары улыўма инсаныйлық идеяға көтериледи. Усы дәстүр көзқарасынан «Қарақалпақнама» шығармасында өтмиш тәжирийбелеринен сабақ шығарыў, халықтың келешек әўладын руўхый жақтан тәрбиялау жетекши орын тутады. Демек, жазыўшы Т.Қайыпбергенов «нама» дәстүрине мүрәжат етиў арқалы шығармасына тек тарийхый-әпсаналық баянлау сыпатында емес, ал философиялық, дидактикалық хәм руўхый мазмун да енгизеди.

Шығармада роман жанрына тән белгилер де үлкен орын ийелейди. Роман-инсан хәм жәмийет арасындағы қатнасты кең көлемде сәўлелендиретуғын, қахарманның тәғдири тарийхый-жәмийетлик шараят пенен байланыста ашатуғын жанр болып табылады. Жазыўшы Т.Қайыпбергеновтың «Қарақалпақнама» шығармасында халықтың басынан өткерген курамалы процесслери, жәмийетлик өзгерислер хәм инсанлардың руўхый эволюциясы кең түрде қамтып алынады. Деген менен шығармада дәстүрий романға тән болған эпикалық сюжет ямаса қахарманның тәғдири толық үстемлик етпейди. Оның орнына халықтың улыўмалық образы, миллий сана хәм әпсанаўый-аңызлық шежирелер көркемлик орай дәрежесине көтериледи.

Т.Қайыпбергеновтың «Қарақалпақнама» шығармасында эссе жанрына тән болған авторлық пикирдин, көзқарастың еркин раўажланыўы көзге тасланады. Эссе жанрында белгили бир мәселе ҳаққында жеке көзқарасын билдирип, тәжирийбели турмыслық бақлаўларын философиялық улыўмаластырыўлар менен байланыстырады. Онда қатан сюжетлик избе-изликке қарағанда, пикир хәм көзқараслар избе-излиги әхмийетли болады. Жазыўшы бир тарийхый ўақыядан екіншисине, жеке күнделик турмыстан улыўмалық жәмийетлик жуўмаққа, көркем образдан философиялық таллаўға еркин өтеди. Бул усыл шығарманың мазмунлық шегарасын кеңейтип, жазыўшыға халықтың тарийхы хәм руўхый дүньясы ҳаққында терең ой жүргизиў мүмкиншилигин бередди.

Көркем шығармадағы автор түсиниги биографиялық автор менен шекленбейди. Биографиялық автор шығарманы дөреткен реал инсан. Автор образы болса тексттиң композициясы, баҳалау интонациясы, образлар системасы хәм баянлау усуллары арқалы көринетуғын көркем сана орайы. М.Бахтин романдағы автор позициясының өзге даўыслар (көп даўысылық) менен қатнаста ашылатуғынын белгилеп өтеди [1:199-207]. В.Виноградов «автор образын» шығарманың барлық стильлик элементлерин бирлестириўши орай сыпатында қарайды [2:118-120]. Алымлардың бул теориялық пикирлери жазыўшы Т.Қайыпбергеновтың «Қарақалпақнама» шығармасындағы «мен»ниң бир ўақытта еске түсириўши инсан, гүға, ойшыл, публицист хәм халық атынан сөз айтыўшы субъект болып көриниўин түсиндириўге мүмкиншилик бередди.

Авторлық субъективлик – объектив дүньяның жазыўшы көркем ойы арқалы таңлап алыныўы хәм баҳаланыўы болып табылады. Ол биринши бет арқалы баян етиў менен шекленбейди. Тема таңлау, ўақыяларды избе-из орналастырыў, тарийхый

фактлерге түсиник бериў, лирикалық шегинис, юмор хэм ирония да субъектив позицияның белгилери есапланады. «Қарақалпақнама»да авторлық «мен» жасырын формада көринбейди. Ол композицияны қозғалысқа келтиретуғын баслы фигураға айланады. Шығармада жазыўшы анасынан еситкен Жерди көк өгиз мүйизинде көтерип турады деген ертек мазмунындағы мифологиялық түсиник балалық сана-сезим, халықлық ой-пикир хэм кейинги рефлексияны бир шеңберге тутастырады. Мысалы: *...биз жасаған жер оғыры кең, үлкен. Оны күтә тайнапыр Көк өгиз көтерип турыпты. Ол сәл шаршаған гезде Жерди бир шақынан екінши шақына алмастырып қояды-мыш. Әне, сонда жылдың мәўсими өзгерип, биресе жаз, биресе гүз, биресе қыс, биресе бәхәр болады-мыш.*

Мен оны тыңлап баратырып-ақ сол Көк өгиздей күшли болыўды әрман етип, анам арқалайын десе де тыңламай, қапталында томпаң-томпаң жортаман. Анам базда иркилип, маңлайымның терин сытырады, базда самарды төбесине төңкерип мени арқалайды... [3:5] Бунда жазыўшы дүньяға бала көзи менен қарайтуғынлығын мойынлаўы таңланыў, хайран болыў хэм сораў қойыўы баянлаўдың тураклы принципине айландырады. Бала сезим-ойының аңқаўлығы бул жерде интеллектуал пәсейиў емес, ал болып өткен кубылыстың астарындағы мәнисти қайта көриў усылы болып табылады.

Жуўмақ. Т.Қайыпбергеновтың «Қарақалпақнама» шығармасында субъективлик концепция, жеке өмирине тийисли деталларды биографиялық мақсетте емес, халық тәғдиринің белгиси ретинде таңлайды. Балалық дәўир, ана мехри, аўылдың социал-жәмийетлик орталығы, атасы, кемпир апасы, әкеси, көше бийи хэм жасы үлкенлеринен еситкен әпсана, әңгимелер жеке турмыслық фактлер болыўы менен бирге, қарақалпақтың дәстүрий дүньяға көзқарасын сақлаған руўхый сана хызметин атқарады. Роман-эсседе дәстүрий романларға тән болған бир орайлық сюжет,

конфликт хэм қаҳарманлардың үзликсиз тәғдири көркем текстти толық басқарып турмайды. Оның орнына ой-пикир ағымы, еске түсириў, тарийхый экскурс, әпсана хэм авторлық баянлаўлардан куралған мозаикалық композиция жүзеге шығады.

Шығармада эссе композициялық еркинликте, субъектив баҳа бериўде, пикирдің бир темадан екіншисине өтиўинде хэм философиялық улыўм-ластырыўында көринеди. Мемуарлық модификация жазыўшының жеке өтмиши, еске түсириўлери, гүўалықлары, заманласлары ҳаққындағы пикир-көзқараслары хэм турмыслық деталлар арқалы әмелге асады. Деген менен шығарма сап мемуар емес, еске түсириўлер хронологиялық өмирбаян қурыўға емес, миллий характердің мәнисин ашыўға бағындырылған. Публицистикалық модификацияда заманағой социаллық мәселелерге тиккелей мүнәсибет, гражданлық пафос, дәлиллеў, оқыўшыға үндеў жетекшилик етеди. Фольклорлық-мифологиялық модификация әпсана, рәўият, нақыл-мақаллар, афоризмлер, ушырма сөзлер, халықлық юмор хэм аўызеки сөйлеў интонациясы арқалы көринип, көркем тексттиң миллий поэтикасын көрсетеди. Лирикалық-философиялық модификация жазыўшының өмир, ўақыт, адам, ўатан ҳаққындағы туйғы-сезимлери бериледи. Лиризм дәрекли мағлыўматларды сезимлик мәниске бөлесе, философиялық улыўмалылық инсаний мәселеге көтереди.

Шығармадағы жанрлық элементлер механикалық рәўиште қәлиплестирилген қоспа форма емес. Жазыўшы еске түсиргенде мемуарлық, тарийхый процесстиң жәмленийи романлық, еркин пикирлеўге ийе болғанда эсселик жәмийетлик мәселелерге баҳа бергенде публицистикалық, халық даналығына сүйенгенде фольклорлық дискурс пайда болады. Бирақ, бул дискурслардың барлығын жазыўшы бир мақсетке, қарақалпақ халқының өзлигин тарийхый, эпикалық хэм руўхый жақтан аңлаўға хызмет етеди.

Әдебиятлар

- 1 Бахтин М. Вопросы литературы и эстетики. – Москва: «Художественная литература», 1975.
2. Виноградов В.В. О теории художественной речи. – Москва: «Высшая школа», 1971.
3. Қайыпбергенов Т. Қарақалпақнама. – Нөкис: «Jeti ıqlm», 2021.
4. Ўзбекистон миллий энциклопедиясы. – Тошкент: 2000.
5. Эпштейн М. Парадоксы новизны (О литературном развитии XIX-XX веков) – Москва: «Советский писатель», 1988.